

RESEARCH BRIEF

DREPTUL LA SEMINȚE ȘI DREPTURILE DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

MESAJE CHEIE

- De peste 10.000 de ani, țărani au salvat, selecționat, schimbat și vândut în mod liber semințe, precum le-au și utilizat și reutilizat pentru a produce hrană. În prezent, aceste practici uzuale rămân esențiale pentru dreptul țăranilor la hrană, precum și pentru securitatea alimentară globală și biodiversitate. Însă protejarea drepturilor de proprietate intelectuală asupra semințelor de către Organizația Mondială a Comerțului (OMC) și Convenția Internațională privind protecția noilor soiuri de plante (UPOV) și promovarea sistemelor de semințe comerciale au ridicat obstacole grave protejării acestor practici uzuale, menținerii sistemelor semincere țărănești și agrobiodiversității.
- În marea majoritate a țărilor, legislația și regulamentele care guvernează semințele au fost create în scopul unei continue dezvoltări a agriculturii industriale, iar sistemele semincere țărănești fiind în mare parte neglijate. În Europa, de exemplu, cataloagele naționale de semințe și Catalogul Comun al Uniunii Europene au fost create pentru a promova standardele agriculturii și semințelor industriale, excluzând în mare parte semințele țărănești, și chiar în nenumărate țări, semințele țărănești fiind scoase în afara legii. Această situație a descurajat și chiar a împiedicat continuarea activităților agricole țărănești.
- Pentru a răspunde acestor provocări, printre altele, Națiunile Unite au adoptat, în anul

2018, Declarația Națiunilor Unite a Drepturilor Țăranilor și ale altor persoane care lucrează în mediul rural (UNDROP) ce recunoaște dreptul la semințe. Conform Declarației, toate statele trebuie, printre altele, să “sprijine sistemele semincere țărănești și să promoveze folosința semințelor țărănești și a agrobiodiversității” și “să asigure că politicile referitoare la semințe, protecția soiurilor de plante și alte legi privind proprietatea intelectuală, scheme de certificare și legi privind comercializarea semințelor respectă și au în vedere drepturile, nevoile și realitățile țăranilor”.

- Implementarea Declarației reprezintă o oportunitate unică pentru a reface balanța în favoarea sprijinirii sistemelor semincere țărănești peste tot în lume, comparativ cu sprijinul acordat în ultimele decade sistemelor semincere industriale. Acest pas este esențial pentru protejarea vieților și traiului a sute de milioane de țărani, precum și a intereselor tuturor în păstrarea biodiversității cultivate.
- În conformitate cu prioritatea acordată normelor pentru drepturile omului în legislațiile naționale și internaționale, reflectată în UNDROP, statele trebuie să se asigure că legile și politicile lor, precum și acordurile internaționale din care fac parte, inclusiv cu privire la proprietatea intelectuală, nu conduc la încălcări, ci la o mai bună protejare a drepturilor țăranilor la semințe.

NOIEMBRIE 2020 | CHRISTOPHE GOLAY

INTRODUCERE

Legislația internațională oferă o serie de oportunități pentru și provocări protejării dreptului la semințe. Acest material de cercetare demarează cu o prezentare a dreptului la semințe și proprietatea intelectuală în legislația internațională, precum și a tensiunilor inerente dintre ele. Mai apoi, rezumă definiția dreptului la semințe cuprins în Declarația ONU a Drepturilor Țăranilor și obligațiile statelor în legislație internațională cu privire la drepturile omului și explică de ce acestea prevalează asupra altor instrumente internaționale, precum și asupra legilor și politicilor naționale și regionale.

DREPTUL LA SEMINȚE

De peste 10.000 de ani, țăranii au salvat, selecționat, schimbat și vândut în mod liber semințe, precum le-au și utilizat și reutilizat pentru a produce hrană. La sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea, statele au afirmat aceste drepturi cutumiare prin adoptarea Convenției privind Diversitatea Biologică (CDB) și a Protocoalelor sale, a Tratatului Internațional privind Resursele Fitogenetice pentru Alimentație și Agricultură (ITPGRFA) și a Declarației Națiunilor Unite a Drepturilor Popoarelor Indigene (UNDRIP).

În preambulul ITPGRFA, statele afirmă că "drepturile recunoscute în acest Tratat de a salva, utiliza, schimba și vinde semințe salvate la fermă și alt material de propagare (...) sunt fundamentale pentru realizarea Drepturilor Fermierilor, precum și pentru promovarea Drepturilor Fermierilor la nivelurile național și internațional". În articolul 9, ele recunosc că clauzele tratatului nu trebuie interpretate în sensul limitării "oricărui drepturi pe care le au fermierii de a salva, utiliza, schimba și vinde semințe salvate la fermă sau material de propagare". Declarația ONU a Drepturilor Popoarelor Indigene adoptată în 2008 recunoaște de asemenea dreptul popoarelor indigene de a menține, controla, proteja și dezvolta propriile semințe și proprietatea asupra acestor semințe (articolul 31).

În vederea definirii dreptului la semințe, Declarația ONU a Drepturilor Țăranilor s-a bazat pe o serie de instrumente internaționale obligatorii, inclusiv Pactul internațional pentru drepturile economice, sociale și culturale (ICESR), Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), Convenția pentru Diversitate

Biologică (CDB) și Protocoalele sale și Tratatul Internațional pentru Resurse Fitogenetice în Alimentație și Agricultură (ITPGRFA), liniile directoare privind dreptul la hrană adoptat de state în cadrul FAO în anul 2004 și rapoartele prezentate de Raportorul Special al ONU pe tema dreptului la hrană.

Declarația ONU a Drepturilor Țăranilor prevede că statele trebuie să respecte, protejeze și să îndeplinească elementele esențiale referitoare la dreptul la semințe, inclusiv drepturile țăranilor la protejarea cunoștințelor tradiționale, inovărilor și practicilor privitoare la semințe; la participare echitabilă în împărțirea beneficiilor care reies din utilizarea semințelor; și la salvarea, utilizarea, schimbul și comercializarea semințelor și materialului de propagare salvat la fermă (Art. 19.1 and 19.3). Statele trebuie să garanteze drepturile țăranilor de a menține, controla, proteja și dezvolta propriile semințe și cunoștințe tradiționale (Art. 19.2). Declarația Drepturilor Țăranilor prevede de asemenea ca statele să sprijine sistemele țărănești de semințe și agrobiodiversitatea (Art. 19.6) și să promoveze un sistem

pentru evaluarea și certificarea semințelor țărănești, cu participarea țăranilor (Art. 11.3).

Conform Declarației ONU a Drepturilor

Țăranilor, alte instrumente internaționale, inclusiv acelea referitoare la proprietatea intelectuală, nu trebuie să restricționeze, ci mai degrabă să faciliteze realizarea dreptului la semințe (Art. 2.4). La nivel național, statele trebuie să asigure coerența între politicile lor agricole, economice și de dezvoltare și dreptul la semințe și să asigure că politicile și legile referitoare la semințe, soiuri de plante și proprietate intelectuală respectă și iau în considerare drepturile, nevoile și realitățile țăranilor (Arts. 15.5 and 19.8).

PROPRIETATE INTELECTUALĂ ȘI SEMINȚE

Tratatele internaționale obligatorii protejează de asemenea proprietatea intelectuală asupra semințelor. Acordul privind Aspecte Comerciale ale Proprietății Intellectuale (acordul TRIPS), adoptat la nivel Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) în 1994, asigură că membrii OMC trebuie să prevadă protecția soiurilor de plante, fie prin brevete, fie printr-un sistem specific individual sau printr-o combinație a celor două (articolul 27). Unele state au ales brevetele. Însă majoritatea membrilor OMC au adoptat un model de protecție a drepturilor amelioratorului așa cum a fost propus de Convenția UPOV. Țările în curs

de dezvoltare care au adoptat acest model au realizat-o de obicei în calitate de parte a unui acord comercial cu Uniunea Europeană, Statele Unite, Japonia sau Asociația Europeană a Liberului Schimb (EFTA).

Câteva state, precum Etiopia, Malaiezia, Filipine sau India au ales să își dezvolte propriile sisteme specifice, prin intermediul cărora protejează atât amelioratorii de plante, cât și drepturile țăranilor.

De exemplu, Actul din 2001 pentru Protecția Soiurilor de Plante și Drepturilor Fermierilor din India protejează soiurile

de plante și drepturile amelioratorilor, precum și drepturile țăranilor de a salva, utiliza, cultiva, recultiva, schimba, împărtăși și vinde produsele rezultate la fermă, inclusiv semințe ale soiurilor protejate de drepturile amelioratorilor de plante. Uniunea Africană a dezvoltat o Lege Cadru pentru Protejarea Drepturilor Comunităților Locale, Fermierilor și Amelioratorilor, iar pentru Regulamentul privind Accesul la Resurse Biologice există clauze similare.

Convenția Internațională pentru Protecția Noilor Soiuri de Plante (UPOV) a fost inițial negociată în anul 1961 de către șase state europene vestice. Convenția protejează drepturile amelioratorilor care au creat soiuri noi, distincte, uniforme și stabile de plante. Criteriul noutății nu înseamnă că soiurile nu sunt deja cunoscute sau utilizate (ex. de către țărani); mai degrabă înseamnă că soiurile nu au fost comercializate anterior sau înregistrate într-un catalog oficial. Criteriile uniformității și stabilității exclud țăranii de la protecția din partea UPOV a varietăților lor, întrucât varietățile țărănești sunt prin natura lor instabile și într-o constantă evoluție.

Convenția UPOV oferă drepturi de proprietate intelectuală amelioratorilor pentru perioade de până la 20 de ani sau mai mult. Sistemul UPOV interzice țăranilor să comercializeze semințele protejate, iar o nouă revizuire în 1991 a Convenției, care deja se aplică în aproape 30 de țări în curs de dezvoltare, le interzice să schimbe aceste semințe. Țăranii în țările membre ale UPOV 1991 nu pot acum să salveze sau să reutilizeze semințe aparținând soiurilor protejate, ci doar în propriile ferme, într-o manieră limitată și cu considerația convenită pentru “interesele legitime ale amelioratorului” și doar dacă guvernul lor a adoptat o excepție opțională a acestui efect.

Sistemele specifice de protecție a soiurilor de plante adaptate la specificurile locale sunt mai convenabile pentru protecția dreptului la semințe în țările în curs de dezvoltare

TENSIUNI ÎNTRE PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI DREPTUL LA SEMINȚE

Proprietatea intelectuală ridică obstacole grave protecției dreptului țăranilor la semințe. În timp ce nu există tensiune atunci când țăranii utilizează doar semințe țărănești, există tensiune când utilizează semințe salvate

la fermă care provin din soiuri ori plante protejate de proprietatea intelectuală. În câteva țări care au adoptat legi în conformitate cu UPOV

1991, țăranii se confruntă cu amenzi penale pentru salvarea, reutilizarea și schimbul semințelor salvate la fermă din soiuri comerciale. Cu alte cuvinte, țăranii sunt pedepsiți pentru “comportament care ar trebui socotit legitim și care este destinat interesului societății în cadrul agriculturii sustenabile și pentru obținerea securității alimentare”.¹

Aceste tensiuni sunt exacerbate în țările în curs de dezvoltare unde țăranii reprezintă majoritatea populației agricole. În aceste țări, sistemele specifice de protecția a soiurilor de plante adaptate la specificul local sunt mai potrivite pentru protecția dreptului la semințe, așa cum este el cuprins în Declarația ONU pentru Dreptul Țăranilor. Totuși, nordul global continuă să avanseze modelul UPOV 1991 în colaborarea lor cu țările în curs de dezvoltare, ca și cum ar fi unicul model pentru protecția proprietății intelectuale asupra semințelor.

ÎNTĂIETATEA DREPTURILOR OMULUI

În legislația internațională, în acord cu Carta ONU, instrumentele internaționale pentru drepturi ale omului precedă în ierarhia normelor alte instrumente internaționale, precum acelea care oferă protecție drepturilor de proprietate intelectuală.

Conform Cartei ONU, promovarea și protecția drepturilor omului sunt unele dinpre obiectivele principale ale ONU (articolul 1(3)) și a statelor membre ale ONU care au garantat acțiunea individuală și colectivă pentru promovarea respectului universal pentru drepturile omului. (Articolele 55(c) și 56). Carta ONU prevede de asemenea că “[i]n eventualitatea unui conflict între obligațiile statelor membre ale Națiunilor Unite din cadrul prezentei Carte

¹ R. Andersen, Some Considerations on the relation between Peasants' Rights, Plant Breeders' Rights and Legislation on Variety Release and Seed Distribution, Input Paper for the 2nd ad hoc Technical Committee on Sustainable Use of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture, Rome, 2015.

și obligațiile lor în cadrul oricărui alt acord internațional, obligațiile lor în cadrul prezentei Carta vor prevala (Articolul 103).

Este de asemenea relevant să menționăm că în Declarația de la Viena și

Programul de Acțiune, toate statele membre ale ONU au reafirmat că promovarea și protecția drepturilor omului reprezintă prima responsabilitate a guvernelor.

Întâietatea drepturilor omului în fața intereselor comerciale protejate prin drepturile de proprietate intelectuală este reflectată în doua articole ale Declarației ONU pentru Drepturile Țăranilor, care prevăd că statele trebuie să elaboreze, interpreteze și să aplice acordurile internaționale și standardele relevante din care fac parte într-o manieră consistentă cu obligațiile lor privind drepturile omului așa cum se aplică ele țăranilor (Articolul 2(4)) și trebuie să asigure politici privitoare la semințe, protecția soiurilor de plante și alte legi de proprietate intelectuală, scheme de certificare și legi referitoare la comercializarea semințelor care respectă și iau în considerare drepturile, nevoile și realitățile țăranilor (Articolul 19(8)).

Aceste două prevederi reflectă faptul că drepturile omului, în calitate de norme de rang mai înalt, nu trebuie

Acordurile comerciale și legislațiile și politicile naționale trebuie adaptate în vederea asigurării protecției continue a drepturilor omului

să fie adaptate acordurilor comerciale și legilor și politicilor naționale. Din contră, acordurile comerciale și legile și politicile naționale sunt cele care trebuie să fie adaptate pentru a asigura protecția continuă a drepturilor omului.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Declarația ONU pentru Drepturile Țăranilor și ale altor Persoane care lucrează în mediul rural a fost adoptată pentru a reechilibra relațiile de putere în zonele rurale și pentru a garanta că statele respectă, protejează și îndeplinesc drepturile țăranilor, care au fost lăsați în urmă în politicile naționale și internaționale. În misiunea sa de a consolida drepturile țăranilor, Declarația aduce în discuție nenumărate întrebări, care sunt fundamentale tuturor, inclusiv păstrării diversității biologice și a semințelor.

Implementarea Declarației ONU pentru Drepturile Țăranilor reprezintă astfel cheia pentru redresarea distorsiunilor legale și politice care au afectat în mod negativ sistemele țărănești, precum și agrobiodiversitatea.

RECOMANDĂRI

În conformitate cu Declarația ONU pentru Drepturile Țăranilor și luând în considerare tratatele internaționale obligatorii pe care aceasta se bazează, inclusiv ICESCR, CEDAW, Convenția pentru Diversitate Biologică și Protocoalele sale și IPTGRFA:

- Statele trebuie să promoveze dreptul la semințe la nivelul ONU și implementarea Convenției pentru Diversitate Biologică și a Protocoalelor sale, a ITPGRFA, UNDRIP și UNDROP.
- Statele trebuie să elaboreze, interpreteze și să aplice acorduri și standarde internaționale într-o manieră consistentă cu dreptul la semințe. Aceasta implică că ele vor, printre altele, asigura că negocierea, interpretarea și implementarea instrumentelor WIPO, WTO și Convenției UPOV nu încalcă, ci facilitează realizarea dreptului la semințe, inclusiv a drepturilor țăranilor de a salva, utiliza, schimba și vinde în mod liber semințele salvate la fermă.
- Statele trebuie să asigure că acordurile de liber comerț din care fac parte nu conduc la încălcări ale dreptului la semințe al țăranilor în țările lor sau în alte țări. Aceasta implică faptul că el trebuie, printre altele, înceteze promovarea Actului 1991 al Convenției UPOV drept model unic de protecție a proprietății intelectuale asupra soiurilor de plante. În schimb, statele trebuie să încurajeze țările în curs de dezvoltare să folosească posibilitățile oferite de TRIPS pentru a crea sisteme specifice individuale pentru protecția soiurilor de plante și adaptate la specificul agricol și social al fiecărei țări, oferind protecție drepturilor atât a amelioratorilor, cât și a țăranilor.
- Statele trebuie să consulte și să coopereze în bună credință cu țăranii, prin intermediul instituțiilor proprii de reprezentare, înainte de adoptarea și implementarea acordurilor internaționale care ar putea afecta dreptul la semințe.

- Statele trebuie să se angajeze în cooperare și asistență internațională pentru a sprijini eforturile naționale de implementare a dreptului la semințe. Ele trebuie, printre altele, să promoveze biodiversitatea agricolă și utilizarea semințelor țărănești, să sprijine consolidarea sistemelor țărănești de semințe și să asigure deplina participare a țăranilor la crearea acestora, precum și la crearea sistemelor specifice individuale.
- La nivel național, statele trebuie să stabilească mecanisme care să asigure coerență dintre politicile lor agricole, economice, sociale și culturale și realizarea dreptului la semințe.
- Statele trebuie să asigure că politicile privitoare la semințe, protecția soiurilor de plante și alte legi de proprietate intelectuală, legi privind comercializarea semințelor, schemelor de certificare și înregistrare a soiurilor – în multe țări create pentru a îndeplini nevoile și interesele industriei agricole prin impunerea de standarde de producție specifice – respectă și iau în considerare drepturile, nevoile și realitățile țăranilor.
- Statele trebuie să ia măsurile potrivite pentru eliminarea oricăror forme de discriminare împotriva femeilor, să promoveze emanciparea lor și să asigure că beneficiază de dreptul la semințe fără discriminare.
- Statele trebuie să asigure deplina participare a țăranilor în luarea deciziilor în privința referitoare la semințe. Ele trebuie, de asemenea, să respecte și să sprijine înființarea și dezvoltarea de organizații independente și puternice ale țăranilor.
- Statele trebuie să respecte, protejeze și să îndeplinească dreptul țăranilor la semințe, inclusiv drepturile lor la protejarea cunoștințelor tradiționale relevante pentru semințe, de a participa la luarea deciziilor în privința referitoare la semințe; de a participa în mod echitabil în împărțirea beneficiilor ce revin din utilizarea semințelor și de a salva, schimba și vinde semințele salvate la fermă sau a materialului de propagare.
- Statele trebuie să sprijine sistemele semincere ale țăranilor, să promoveze utilizarea semințelor țărănești și a agrobiodiversității și să garanteze dreptul țăranilor de a menține, controla, proteja și dezvolta propriile semințe și cunoaștere tradițională. Ele trebuie să modifice cadrul normativ astfel încât sistemele semincere țărănești nu doar să existe, ci și să poată oferi pe deplin și dezvolta ca sisteme de producție și conservare. Ele trebuie să încurajeze parteneriate echitabile și participative între țărani și oameni de știință. De asemenea, ar putea promova un sistem de evaluare și certificare a calității semințelor țărănești corect, imparțial și adecvat, precum și să promoveze participarea țăranilor la formularea sa.
- Statele trebuie să asigure că cercetarea și dezvoltarea agricolă integrează nevoile țăranilor, prin implicarea lor activă. Ele trebuie, printre altele, să investească mai mult în cercetare și dezvoltarea de culturi orfane, varietăți locale și semințe care răspund nevoilor țăranilor și trebuie să asigure participarea activă a țăranilor în definirea priorităților și angajamentul cercetării și dezvoltării acestor culturi și varietăți, luând în considerare experiența lor în aceste demersuri.
- Statele trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a asigura că actori non-statali care se află în poziție de reglementare, precum persoane sau organizații private și corporații transnaționale și alte întreprinderi comerciale, respectă și consolidează dreptul la semințe. Ele trebuie, printre altele, să prevină riscurile care revin din dezvoltarea, administrarea, transportul, utilizarea, transferul și eliberarea organismelor modificate genetic, inclusiv prin protejarea țăranilor de contaminarea culturilor.
- Statele trebuie să recunoască drepturile țăranilor de a baza pe propriile semințe sau pe orice alte semințe disponibile la nivel local și la propria alegere și de a decide asupra culturilor și speciilor pe care le doresc cultivate. Ele trebuie să asigure că semințele de o calitate și cantitate suficiente sunt disponibile țăranilor, la momentul potrivit plantării, precum și la un cost accesibil.

BIBLIOGRAFIE SELECTATĂ CU PRIVIRE LA DREPTUL LA SEMINȚE ȘI DREPTURI DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

[United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas](#)

[The Right to Seeds in Europe, Geneva Academy](#)

[Switzerland's Foreign Policy and the United Nations Declaration on the Rights of Peasants](#)

[International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture](#)

[Reports on Seeds presented by the Former UN Special Rapporteur on the Right to Food, Olivier De Schutter](#)

[The Farmers' Rights Project](#)

[Farmers' Right to Participate in Decision-making – Implementing Article 9.2 \(c\) of the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture](#)

[Plant Variety Protection in Developing Countries. A Tool for Designing a Sui Generis Plant Variety Protection System: An Alternative to UPOV 1991](#)

THE GENEVA ACADEMY

Academia de la Geneva oferă educație post-universitară, conduce cercetare academică în drept și studii de politici publice și organizează cursuri și întâlniri cu experți. Ne axăm pe ramuri ale dreptului internațional care privesc situațiile de conflict armat, extinderea violențelor și protecția drepturilor omului.

THE RIGHTS OF PEASANTS AND THE RIGHT TO SEEDS

În 2018, Consiliul ONU pentru Drepturile Omului și Adunarea Generală au adoptat Declarația Națiunilor Unite pentru Drepturile Țăranilor și ale altor persoane care lucrează în mediul rural. În urma sprijinului academic conferit în ultimii zece ani negocierilor privind Declarația, Academia din Geneva promovează implementarea Declarației, prin intermediul publicațiilor, conferințelor, seminariilor cu experți și sesiuni de instruire. Un alt proiect al Academiei din Geneva se axează pe protejarea dreptului la semințe.

**The Geneva Academy
of International Humanitarian Law
and Human Rights**

Villa Moynier
Rue de Lausanne 120B
CP 1063 - 1211 Geneva 1 - Switzerland
Phone: +41 (22) 908 44 83
Email: info@geneva-academy.ch
www.geneva-academy.ch

**© The Geneva Academy
of International Humanitarian Law
and Human Rights**

This work is licensed for use under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial-Share Alike 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0).